

7. Teorie optimality (OT)

Program a témata:

1. Původní formulace OT – Prince & Smolensky 1993 - základní principy
2. OT a slovtvorba (I) – Dal, Namer 2005; Štichauer, J. 2006
3. OT a slovtvorba (II) - Fábregas 2005
4. OT a vztah morfolgie / fonologie (Krämer, M. 2009, *The Phonology of Italian*)

Ad 1. Původní formulace OT

- ⇒ tradiční (původně fonologická) pravidla nahrazena souborem omezení či restrikcí - *constraints*
- ⇒ restrikce jsou buď porušitelné (*), anebo neporušitelné (*!)
- ⇒ proces selekce „kandidátů“ probíhá ve dvou etapách: 1) funkcí GEN – generuje všechny možné kandidáty, 2) funkcí EVAL – vyhodnocuje „nejlepšího kandidáta“ (☞)
- ⇒ Nejlepší kandidát: a) neporušuje žádnou restrikci, b) porušuje pouze porušitelné, a pokud jich je ve hře víc, je vyhodnocení provedeno na základě jazykově specifické hierarchie restrikcí (constraint ranking):

“Optimality Theory relies on a conceptually simple but surprisingly rich notion of constraint interaction whereby the satisfaction of one constraint can be designated to take absolute priority over the satisfaction of another. The means that a grammar uses to resolve conflicts is to rank constraints in a *strict dominance hierarchy*. Each constraint has absolute priority over all the constraints lower in the hierarchy.”

An Optimality-Based Grammar, Schematically

$$\text{GEN}(\text{ini}) = \{\text{cand1}, \text{cand2}, \dots\}$$

$$\text{EVAL}(\{\text{cand1}, \text{cand2}, \dots\}) \ni \text{candk} \text{ (the output, given ini)}$$

a)

kandidáti	CON A	CON B	CON C
CAN1	*!		
CAN2		*	
☞ CAN3			

CAN3 “vítězí” “under any ranking”

b)

CANDIDATI	CON A	CON B	CON C
CAN1	*!		
CAN2		*	
☞ CAN3			*

CAN3 vítězí, je-li ranking CON A >> CON B >> CON C

- ⇒ Základní restrikce (univerzální) - tzv. *faithfulness constraints*: MAX, DEP
- ⇒ MAX - maximalita ("zachovej vstupní materiál", "nic neubírej")
- ⇒ DEP - dependence ("je-li třeba, vlož další materiál")

Ilustrace (1) - jeden z peruánských jazyků Axininca Campa

a)

/kawosi/ „koupat, mýt“ → kawosi–kawosi

/koma/ „pádlovat, veslovat“ → koma–koma

b)

/osampi/ „ptát se“ → osampi–sampi (*osampi–osampi)

/osaŋkina/ „psát“ → osaŋkina–saŋkina (*osaŋkina–osaŋkina)

ONSET >> DEP >> MAX

(ONSET = restrikce vyžadující, aby slovo obsahovalo preturu; vyloučena jsou slova začínající na samohlásku)

a)

/kawosi/	ONSET	DEP	MAX
kawosi–wosi			*
kawosi–V–kawosi	*!	*	
☞ kawosi–kawosi			

b)

/osaŋkina/	ONSET	DEP	MAX
osaŋkina–osaŋkina	*!		
osaŋkina–C–osaŋkina		*	
☞ osaŋkina–saŋkina			*

Ilustrace (2) - epenteze v češtině - předložka /k/

SYLL >> MAX >> DEP

1.

<i>k Kolínu</i>	SYLL (*!-kk-)	MAX	DEP
k Kolínu	*!		
Kolínu		*!	
☞ ke Kolínu			*

2.

<i>k Táboru</i>	SYLL (*!-kk-)	MAX	DEP
ke Táboru			*
Táboru		*!	
☞ k Táboru			

Ad 2) OT a slovtvorba (I):

- ⇒ DAL, G. - NAMER, F. (2005), *L'exception infirme-t-elle la notion de règle? ou le lexique construit et la théorie de l'optimalité*. In *Faits de Langue: Revue de linguistique*, 25, 123-130. (Disponibile su: <http://www.cavi.univ-paris3.fr/ilpga/Actes-Exception-2003/Auteurs/dal-namer/texte.pdf>).
- ⇒ ŠTICHAUER, J. *Campaniste ou la naissance d'un mot*. Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, L 27, 2006, 7-17.
- ⇒ B. Fradin, *Nouvelles approches en morphologie*, PUF 2003: "... la transposition d'OT à des domaines où le sens est en jeu n'a rien d'évident ni d'acquis. Ce qui fait la plausibilité de l'approche optimaliste, c'est que le jeu des contraintes vise, en dernière analyse, un optimum perceptif ou articulatoire."
- ⇒ (Diskuse těchto článků srov. Štichauer, P. Teorie optimality a slovtvorba. *Slovo a slovesnost* 1/70, s. 36-48)

Restrikce slovtvorných pravidel a výjimky:

1. Dal – Namer 2005:

Případy tzv. échangisme suffixal:

- substantiva na –eur, jejichž bází je podstatné jméno (avionneur)
- substantiva na –iste, jejichž bází je sloveso (aménagiste)

RFP:	*j.j	MAX base	MAX suff	HOMO	base = nom	dér. = fabricant
AGENS						
avionnier	**					
avonnier		**				
avier		**				
avionner			**	**		
☞ avionniste						*
☞ avionneur					*	*

2. Štichauer, J. *Campaniste* ...

(BASE.NOM) >> (*BASE.NH) >> (*HOMO) >> (*BLOC)

[[N] + X _{suff}] _N = facteur de N	(BASE.NOM)	(*BASE.NH)	(*BLOC)	(*HOMO)
<i>clochier</i>			*	*
<i>clocheur</i>	*!			
<i>clochiste</i>		*	*	

[[N] + X _{suff}] _N = facteur de N	(BASE.NOM)	(*BLOC)	(*HOMO)
☞ <i>campanier</i>			
<i>campaneur</i>	*!		
☞ <i>campaniste</i>			